Gr. Teleki Béla napirend előtti felszólalásában ismerteti az Erdélyi Párt programját*

Az országgyűlés képviselőházának 195. ülése

1941. évi június hó 17-én, kedden,

Szinyei Merse Jenő és Törs Tibor elnöklete alatt

... *Gr. Teleki Béla:* T. Képviselőház! Az Erdélyi Párt szervezési munkálatai május 28-án Kolozsvárott tartott országos nagygyűlésen befejezést nyertek.[1] Mint megválasztott elnök kötelességemnek tartottam röviden ismertetni pártunk irányát és célkitűzéseit. Elsősorban is eloszlatni szeretném azt az itt-ott felmerülő félreértést, hogy pártunk regionális párt. A leghatározottabban le kell szögeznem, hogy ez tévedés. Mi, igenis, az elválaszthatatlanul összetartozó magyarság kérdéseivel kívánunk dolgozni, ezekkel kívánunk foglalkozni, mert éppen ebből az összetartozásból következik, hogy a magyar élet elválaszthatatlan egységet képez. Így minket a magyar életnek minden kérdése éppen úgy érint, mint a magyarság valamennyi tagját. *(Éljenzés.)*

Erdély kérdéseivel hangsúlyozottabban akarunk foglalkozni. Ez önként következik abból, hogy a 22 évi megszállás után építő munkára van ott szükség, és annyira fontos a mielőbbi egységesítés és főleg a lelkek teljes összehangolása és egyesítése, hogy ezt nekünk kell elvégeznünk, akik az elmúlt 22 évet ott töltöttük, és így a kérdéseket a legvilágosabban látjuk.

Erdély köztudomásúlag nemzetiségi terület, és, mint tudjuk, a nemzetiségek politikailag egységesek szoktak lenni. Különös fontossága van tehát annak, hogy a nemzetiségekkel szemben politikailag egységes és ne megosztott magyarság álljon. *(Élénk helyeslés és taps.)* Mi ezt az Erdélyi Párttal láttuk leginkább megvalósíthatónak. Magyarország erős várának keleti bástyáját rombadöntötték, és mi ezt a bástyát újra fel akarjuk építeni, hogy ismét teljesíthesse feladatát az ezeréves vár védelmében. *(Helyeslés.)*

Egész Erdély egy emberként, soha el nem múló hálát érez a Főméltóságú Kormányzó Úr iránt *(Élénk éljenzés és taps.)*, aki bölcs országlásával lehetővé tette felszabadulásunkat, és azt, hogy ma már nem egy elnyomó idegen hatalom ellen védjük népünket, hanem saját országunkat építhetjük.

Ez azonban csak egyik része feladatunknak. A szervesen összetartozó összmagyarság egyik részének ügyét sem lehet úgy szolgálni, hogy ne irá-

* *Forrás*: Az 1939. évi június 10-re hirdetett Országgyűlés képviselőházi Naplója X. köt. 45–48.

nyuljon figyelmünk állandóan a nagy magyar kérdésekre, az egyetemes magyar élet alakulására. Ennek javára akarjuk kisebbségi életünk tapasztalatait és meglátásait felhasználni, annak a kisebbségi életnek tapasztalatait és meglátásait, amelyben a magyarság felett és mögött nem állt a magyar államhatalom, így tehát a valóságra levetkőztetve láthattuk a társadalmi és nemzeti kérdéseket. Ezért értettük meg világosan Teleki Pál gondolatait, aki a társadalmi nevelésben és a társadalom átalakulásában látta azt az utat, amely a magyar boldogulás felé vezet.

Ezért támogattuk Teleki Pál politikáját és ezért támogatjuk Bárdossy László miniszterelnök úr politikáját *(Éljenzés és taps a jobboldalon és a középen.*), amely a Teleki Pál által megjelölt elgondolásokat kívánja követni.

Ez a támogatás nem csak Bárdossy László személyének szól, aki a legutóbbi hat év kemény munkájában annyira összeforrt Erdéllyel *(Úgy van! Úgy van!),* és akiben ott a magyar állam szimbólumát láttuk,[2] hanem szól ez annak az országvezetésnek is, amely országgyarapodásunkat lehetővé tette, és amely további eredményekre a mai háborús időkben csak akkor számíthat, ha az egész ország, a nemzet valamennyi fia fegyelmezetten, nem pártérdekeket szem előtt tartva, hanem kizárólag a nemzet jövőjére nézve, egységesen, egy emberként áll azok mögött, akiket a sors ebben a nehéz időben az ország élére állított. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Erdély mai helyzete is arra kötelez, hogy a legszorosabb bensőséges kapcsolatot teremtsük meg a kormánnyal. A kiegyezés utáni korban Erdély magyarsága, különösen a székelység, többnyire ellenzéki volt, és ezzel magyarázható az, hogy a székelység még annyi támogatásban sem részesült, mint a kormányhoz hű vegyes lakosságú területek. *(Meskó Zoltán: Ez a bűne a régi rendszereknek! – vitéz Imrédy Béla: Ezt csak nem lehet a magyar kormányról feltételezni!)* Erdély felemelését és az erdélyi magyarság új honfoglalását és a történelmi jóvátételt csak akkor tudjuk megvalósítani, ha nem politikai pártharcokkal foglalkozunk, hanem építkezünk. *(Helyeslés.)* Építkezni pedig a kormány segítségével lehet. Ez azonban nem azt jelenti, hogy nem követelnők a szükséges reformokat. Kérjük és követeljük a népi és a szociális magyarság megteremtése érdekében mindazoknak a reformoknak már most való megvalósítását, amelyek háborús időben is megvalósíthatók. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Hagyományos erdélyi felfogásunk arra kötelez és azt tanultatta meg velünk, hogy a magyar élet alapjának a magyar népet tekintsük. *(Általános helyeslés. – Taps a jobboldalon és a középen.)* A társadalmi reformok és az ehhez szükséges reformok kérdésében mindig a haladás oldalán fogunk állni.

Programunkat részletesen az idő rövidsége miatt nem ismertetem, csak néhány kiemelkedő részére szeretnék rámutatni, elsősorban az Erdélyt érdeklő kérdésekre. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mezőgazdaság terén a főcél ma feltétlenül a termelés fokozása és elsősorban mennyiségileg arra a színvonalra való emelése, amelyet földjeink minősége szerint sürgősen el kell érni, és amelytől még – valljuk be – meglehetősen távol állunk. Ennek két eszköze van. Az első az egységes megszervezés, mert termelésünk csak így irányítható. Olyan megszervezés, amely a kisgazdán kezdődik, a gazdakörön és a megyei és kerületi érdekképviseletei szerveken át az országos központig ér. A szétforgácsolódó kis érdekképviseletek ezt lehetetlenné teszik. Másik eszköze ennek a szakoktatás, iskolában is, de elsősorban – és Erdélyben ma sürgősen – az iskolánkívüli népnevelés keretében, hogy mentől szélesebb rétegek részesülhessenek abban a szaktudásban, amely a termeléshez elengedhetetlenül szükséges. *(Helyeslés.)*

Természetesen szakiskolákra is a legnagyobb szükség van, mentől kevesebb iskolatípusra, mentől több iskolára. Ma mindinkább képesítéshez kötjük a foglalkozásokat. *(Helyeslés jobbfelől.)* Egyedül a mezőgazdaság az, ahol mindenki különösebb szaktudás nélkül, különösen a magángazdaságban szabadon kontárkodhatik birtokán a nemzeti vagyonnal.

T. Ház! Második nagy erdélyi kérdésünk az oktatás ügye. Hóman Bálint kultuszminiszter úr legutóbbi erdélyi körútja alkalmával kitűnően látta meg azokat a feladatokat, amelyeket ott meg kell oldani, és mi minden erőnkből segítjük őt, hogy ezeket a feladatokat sürgősen megoldhassa. Tökéletesen egyezik a mi elgondolásunkkal az az elhatározása, hogy a különös jelentőséggel bíró iskolánkívüli népnevelést, aminek ma oly különös fontossága van, a meglévő társadalmi egyesületekkel óhajtja megoldani, és ezek irányítását az ezekből összefogott szervre a saját felügyelete alatt kívánja bízni.

Örömmel hallottuk, hogy a nyolcosztályos népiskolákban városi és falusi típust akarnak megkülönböztetni, mi azonban nem tudjuk ezt másképp elképzelni, mint hogy a falusi népiskolák felső osztályai kizárólag vagy főleg mezőgazdasági oktatással foglalkozzanak.

Az oktatás körébe vág az a feladat is, hogy az oktatás az elhasználatlan, friss magyar népi rétegből állandóan végezze a helyes kiválasztást az iparos társadalmi rétegnek, a hivatalnokrétegnek, a középosztálynak a pótlására, és a protekciómentes tehetség legyen az irányadó.

Erdélyben a hitvallásos iskoláknak egészen különös fontosságuk van, tehát meg kell találni a módját annak, hogy az ott alkalmazott tanszemélyzet az állami iskolákéval teljesen egyenlő javadalmazásban részesüljön. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Idekapcsolódik harmadik nagy kérdésünk, a szórványügy. *(Halljuk! Halljuk!)* A miniszter úr leszögezte itt az oktatás terén a kívánságot, éspedig abban, hogy a legkisebb szórvány magyar gyermeke is magyar nyelvű oktatásban részesüljön. Mi ugyanezt kérjük az elrománosodott magyarjaink gyermekei részére. *(Általános helyeslés és taps.)* Elrománosodott ma-

gyarjainkat, akik elhagyatottságukban románosodtak el, sürgősen vissza kell magyarosítani. *(Általános helyeslés.)* A szórványok gondozására különös gondot kell fordítani. Szükséges, hogy itt lelkészekben, tanítókban és gazdasági szakemberekben ezeknek a kategóriáknak a legjava álljon rendelkezésre, akik apostoli lelkesedéssel látják el ezt a teendőt, és meg kell valósítani a lehetőségét annak, hogy ezt el is tudják látni, hogy az a költségtöbblet, amely a szétszórt szórványok gyakori látogatásával jár, ne jelentsen terhet, *(Helyeslés.)* gondoskodni kell arról is, hogy ezeknek az embereknek ott eltöltött évei ne az életükből elveszett évek legyenek, hanem komoly értéket jelentsenek ezek a munkában töltött évek későbbi előmenetelüknél és a nyugdíjuknál való fokozottabb beszámítás tekintetében. A szórványokról gazdasági téren is a legnagyobb mértékben gondoskodni kell, és meg kell találni a módját, hogy a szórványügy egységes elgondolás szerint legyen irányítható.

A gazdasági élet minden terén, földbirtokban, iparban, kereskedelemben keresztény gazdasági életet akarunk *(Helyeslés jobboldalon és a középen.),* ami nem abban kell, hogy nyilvánuljon, hogy a zsidók helyén keresztények ülnek, hanem a tőkének a szellemét kell, hogy a nemzeti szolidaritás tudata áthassa *(Taps a középen.),* ami elsősorban a munkások helyzetének javításában kell, hogy megnyilvánuljon.

Erdélyben hatalmas iparosítási munkára van szükség, ami az ezen felszabadított területen fontos, de elsősorban a Székelyföldön, ami a természeti kincsek feltárásában adva van. Gondosan kell azonban ügyelni arra a fontos szempontra, hogy az ipar terén a szociális kérdésnek kell első helyet biztosítani, tehát ebben a tekintetben a kommerciális szempontnak csak másodsorban szabad jönnie. Ebben várjuk a kormány erélyes irányítását.

Tudjuk, hogy a kormány a Székelyföldnek egészen különös gondot kíván szentelni. Ez feltétlenül helyes és indokolt, mivel a magyarságnak a székelységben élő kompakt tömegei, tudjuk, hogy döntő szerepet játszottak Észak-Erdély visszatérésében. Itt a magyarságnak egyik legértékesebb eleme él, amely elszaporodva alig találja meg megélhetése feltételeit, ezért kell ezen a területen elsősorban iparosítani, a mezőgazdaságot az állattenyésztésre átállítva, továbbá gondoskodni arról, hogy a székely erdők kihasználásának minden jövedelme a székely népet illesse. *(Helyeslés jobbfelől és a középen.)* Mindezeknek előfeltétele a vasúthálózat megteremtése a legnagyobb áldozattal is. Itt nemcsak arra az összekötő vasútvonalra gondolok, amelynek kiépítése folyamatban van, hanem minden pontnak bekapcsolására, elsősorban Udvarhely és Háromszék megyében. Székely népünkben él az a kimeríthetetlen magyar tartalék, amelyből állandóan merítenünk kell, és sürgősen merítenünk is kell a magyarságban meggyengült területekre való telepítéssel.

Hogy ez a hatalmas építő munka a felszabadított területeken is eredményes legyen, ahhoz még elengedhetetlenül szükséges az is, amit a miniszterelnök úr is hangoztatott bemutatkozó beszédében, hogy az egész magyar életet, közszellemet és rendszert korszerűbbé tegyük. *(Úgy van! Úgy van!)* Én nem akarok itt a bürokrácia egyszerűsítéséről beszélni, amit minden illetékes számtalanszor hangoztatott, és amit mindnyájan kívánunk, csak megemlíteni szeretném, hogy mi erdélyiek itt egy kivételes helyzetben vagyunk, egy előnyösebb helyzetben. Mikor az ember már teljesen elkeseredett a bürokrácia útvesztőiben, akkor elég egy pillanatra arra gondolni, hogy hála Istennek, hogy végre saját hazánkban, a saját bürokráciánkkal vesződhetünk. *(Élénk derültség.)* De kérdem én: mi vigasztalja azokat, akik az anyaországban töltötték el a 23 évet? *(Derültség és taps.)* Rá szeretnék mutatni azonban arra, hogy a tisztviselői hatásköröket sokkal jobban bővíteni és önállósítani kell, kapcsolatban a legkíméletlenebb és szigorúan értelmezett tisztviselői felelősséggel. *(Helyeslés és taps jobbfelől és a középen.)* A hatásköröket jobban meg kell határozni és elkülöníteni. Ez fokozottabban vonatkozik a társadalmi munkára, ti. minden ügynek legyen meg a felelős gazdája, de lehetőleg csak egy legyen, ne dolgozzanak ugyanazokon a területeken párhuzamosan futó társadalmi szervek, amelyek egymás útját keresztezik, és azt meg is bénítják. Az egész magyar életet azáltal, hogy népibbé és szociálisabbá tesszük, az egész magyar társadalmat, annak rétegeit közelebb kell hozni egymáshoz, és egységesebbé kell tenni. Ennek igen jó eszköze a címkórság megszüntetése is. Az egész magyar életet szociálisabbá és népibbé kell tenni, ezáltal lehet feladatához közelebb hozni, a magyarság ügyét legjobban szolgálni. Éppen ezért pártunk különös gondot kíván fordítani a kisiparos és munkáskérdésekre. A kisiparos-kérdések terén elsősorban kérjük az elesett erdélyi iparosságnak helyes politikával való felemelését. A kisiparosságnak országosan modern, autonóm, szakmabeli képviseletre van szüksége, lehetőleg kisiparos kamarákra, és a kisiparosokat az egész vonalon fokozottabban kell támogatni anyagellátással, közszállítással, hitelrendszerrel, a szövetkezetek fejlesztésével és működésük könnyebbé tételével. A tanoncoktatást magasabb színvonalra emelve, az országot a tanoncotthon intézményekkel jobban be kell hálózni.

A munkásságot elsősorban nemzeti alapra kell helyezni az egész vonalon, hiszen magyar munkásságról van szó. Az új szervezetben azonban a munkásságnak mindazt biztosítani kell anyagi téren is, amit a nemzetközi szociáldemokrata szervezetekben megtalálhatott. Fejlettebb munkaügyi jogszabályok kellenek, munkakamarák és munkafelügyelőségek, amelyeknek felállítása – tudtommal – folyamatban van.

Birtokpolitikai kérdésekre az idő rövidségénél fogva nem térek ki *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Miért? - Halljuk! Halljuk! balfelől!),* pártunk programjának lényegét azonban az képezi, hogy mentől több önálló lét-

alappal bíró kisbirtok létesíttessék *(Helyeslés.),* szem előtt tartva az egyes vidékek sajátosságait olyan szempontból, hogy olyan birtoktípusokat létesítsünk, amelyeknek népességeltartó ereje és termelőképessége a legmagasabb. A kisbirtok egészségtelen elaprózását meg kell szüntetni új örökösödési törvénnyel, és föltétlenül a legszigorúbban szem előtt kell tartani a nemzetiségi kérdést a birtokpolitikában. Ezek kell, hogy az általános belső országépítés gerincét képezzék.

Pártunkkal foglalkozva fölmerülhet az a kérdés, hogy vajon lehet-e homogén az a párt, amelynek igen különböző korú tagjai a múltból különböző felfogásokat, társadalomszemléletet hoztak magukkal. Ezt a kérdést könnyen elutasíthatnám egyszerűen azzal, ha más pártokra mutatnék, azonban erre is méltó választ akarok adni. Lehet, hogy ma is különböző megítélések vannak pártunk tagjai között a haladás fokozottabb vagy konzervatívabb irányát illetően, sőt lehetnek személyes megítélésekben is eltérések. De a kisebbségi élet közös élményei és küzdelmei az egységesen kialakuló társadalomban nem az egymástól elválasztó elemeket láttatták meg, hanem azt, ami mindnyájunkat összefog, azt tudniillik, hogy mindnyájan magyarok vagyunk. *(Taps.)* Mi, akiknek az elnyomás éveiben minden vágyunk a visszatérés és minden gondolatunk a minden magyar összetartozása volt, megtaláltuk pártunkban az egységet, és ebben a gondolatban, a nagy magyar egység gondolatában akarjuk pártunkat az ország szolgálatába állítani. *(Éljenzés és taps a jobboldalon, a középen és a baloldalon, a szónokot sokan üdvözlik. – Egy hang a szélsőbaloldalon: Hol vannak az erdélyi képviselők?)*

Elnök: Csendet kérek. Napirend előtti felszólalás vita és határozathozatal tárgyát nem képezheti.

Jegyzetek

[1] *Ellenzék* 1941. május 28., 29.

[2] Bárdossy László 1934. október 24. és 1941. február 4. között követ volt Bukarestben.